Fancy

LONG EX-BOOK

ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

No. 35

FANCY COPY MFRS & STATIONERS
BOOKS MARKET
LUDHIANA
PH: 721639

☆ NAME
☆ CLASS
☆ SUB.

No.
40

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

੧ਓ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ।

S. DARSHAN SINGH

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ੴ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ।

ਪਰਮ ਪੂਜਨੀਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ) ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਸਾਧੂ, ਭਗਤ, ਮਹਾਤਮਾ। ਕੇਵਲ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਠਿਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨੇ ਹੁਕਮ-ਨਾਮੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਅਸਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖ ਤੋਂ ਲਿਖਾਈ ਕਿ "ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਜੋ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ, ਸੋ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀਂ"। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਹੁਕਮ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਹਰ ਗੁਰ-ਸਿਖ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਮੰਨਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ (ਪਾਠ ਕਰਨ) ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ-ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਬੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਕਪੜੇ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਤੇ ਲਗਾਂ-ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਲਘੂ ਤੋਂ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਤੋਂ ਲਘੂ ਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੁਰ, ਤਾਲ, ਲੈਅ, ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਠੀਕ ਥਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗਲਤ ਥਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ, ਅਸਲੀ ਭਾਵਾਰਥ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਲਤ ਭਾਵਾਰਥ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਲੈਅ ਰਸ-ਭਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ਦੀ ਸੁਰ ਗੁਰ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਵਧੀਕ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ।

ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਮੀਤ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਐਸੇ ਕੇ ਕੀਏ ਹੈਂ ਕਾਂਧ ਆਸਨ ਕੇ ਸਾਧ ਕੇਸ,
ਗਾਤ ਕੇ ਅਰੋਗ ਸੁਧ ਏਕ ਚਾਮ ਕੀਜਿਏ ॥
ਚੀਤ ਕੇ ਨਿਰੋਧ ਕੈ ~~ਪ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰੇਮ~~, ਪ੍ਰਬੋਧ ਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ,
ਗਾਈ ਨ ਬਿਲਾਸ ਨ ਪ੍ਰੀਤ ਗਾਸ ਧੀਜਿਏ ।
ਕਾਮੀ, ਲੋਭ, ਦਾਰਸ, ਜੋਤਸ਼ੀ, ਔ ਤਸਕਰ, ਚੋਰ,
ਰੰਗੀ, ਸੀਂਢ, ਸੋਟ ਪੈਨ, ਸ਼ੂਦ ਨਾ ਕਰੀਜਿਏ ।
ਸਾਂਤ੍ਰਕੀ ਸੁਭਾਇ ਸੋਂ ਆਰਾਮ ਸੋ ਸੁਭਾਇ, ਪਧਾਨ,
ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਪਾਠ ਪਸਾਰ ਐਸੀ ਭਾਂਤ ਕੀਜਿਏ ॥

ਅਰਥ;-

ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਜੋੜਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਵਿਸ਼ਾ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸਰਬ ਸਮਰਥ ਨਾਮ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਿਸ ਨਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਝ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ, ਕਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੁੱਤੇ ਕੇਸ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਤਿਸਦੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ (ਟੇਪ-ਰੀਕਾਰਡ) ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਏ ਹੈ "ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇਣ ਨਾਲ, ਰੁਮਾਲੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ (ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਦਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ- ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਬ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਨਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ) ਪਰ ਅਸਲੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਈਏ। ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁੱਧ ਦੇਣ ਦੇਣੋਂ ਅਵੇਸਲਾ ਹੈ।

"ਬਾਣੀ ਪਢਹੁ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰ ਕੇਰੀ"

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ੴ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ ।

ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ (ਪਾਠਕਰਨ) ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਆਪ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੀਨ ਜਾਣ ਕੇ ਸੋਧ ਭੁਲਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇਣੇ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਾਵ "ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ" ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂਗਾ ਪਰ ਮੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ "ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ" ਜੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਉਲੇਖ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨ) ਅਤੇ ਜੋ ਇਕ ਉਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਭਤੀਜੇ, ਸਾਧੂ, ਮਹਾਤਮਾ / ਵੇਦਾਂਤ ਦੁਨੀਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ / ਮੈਂ ਕੁਝ ਬੇਨਤੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਗੁਰੂਆਂ, ਭਗਤਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਇਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਸੰਮਤ 1660 ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਇਕ ਸੰਮਤ 1661 ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਥਾਪਿਆ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਕੇਵਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਮਸਿਆ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰ ਤੋਂ ਜਨ ਸਧਾਰਨ ਆਵਾਗਵਣ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੋਕਤ ਬੀੜ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ-ਪੱਖ ਤੇ

ਵਾਲੇ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰੂਪ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ 1762-63 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦਮਦਮੇ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਮੱਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਇਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ 1430 ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਲ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਦ, ਛੰਤ, ਸਲੋਕ, ਪਉੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 31 ਰਾਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

1. ਸਿਰੀ ਰਾਗ 2. ਰਾਗ ਮਾਝ 3. ਰਾਗ ਗਉੜੀ 4. ਰਾਗ ਆਸਾ 5. ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ. 6 ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ 7. ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ 8. ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ 9. ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ 10. ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ 11. ਰਾਗ ਜੈਤਸਰੀ 12. ਰਾਗ ਟੋਡੀ 13. ਰਾਗ ਬੈਰਾੜੀ 14. ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ 15. ਰਾਗ ਸੂਹੀ 16. ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ 17. ਰਾਗ ਗੋਂਡ 18. ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ 19. ਰਾਗ ਨਟ ਨਾਰਾਇਣ 20. ਰਾਗ ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ 21. ਰਾਗ ਮਾਰੂ 22. ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ 23. ਰਾਗ ਕੇਦਾਰਾ 24. ਰਾਗ ਭੈਰਉ 25. ਰਾਗ ਬਸੰਤ 26. ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ 27. ਰਾਗ ਮਲਾਰ 28 ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ 29. ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ 30. ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ 31. ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕੱਤੀ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਰਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ "ਸੋ ਦਰੁ" ਤੇ "ਸੋ ਪੁਰਖੁ" ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਤਕ, ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚਾਰਣ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਤੱਕ ਦਰਜ ਹੈ। ਰਾਗ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਗਾਥਾ, ਫੁਨਹੇ, ਚਉਬੋਲੇ, ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਸਲੋਕ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦੇ, ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯੇ, ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ, ਨੌਵੇਂ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਲੋਕ, ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

1. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 947.
2. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ 63
3. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 869
4. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ 638
5. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ 2312
6. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ 115
7. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 01 (ਇੱਕ) (ਬਲੁ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10 ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਿ-ਬੂਤਾ)
8. ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਪਦ 8 (ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ ਟਿੱਕੀ)
9. ਸੁੰਦਰ ਜੀ (ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ), ਪਦ 6
10. ਭਗਤ ਸਧਨਾ ਜੀ = 01
11. ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ = 02.
12. ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ = 01
13. ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ = 534
14. ਭਗਤ ਜੈ ਦੇਵ ਜੀ = 02
15. ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ = 05
16. ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ = 04
17. ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ = 62.
18. ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ = 01
19. ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ = 01
20. ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ = 123 (ਬਾਣੀ "ਸਲੋਕ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ" ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਹੈ)
21. ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ = 03
22. ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯੇ = 123. ਇਨ ਵਿਚ 16 ਭੱਟ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਰ ਨਾਮ ਹੈ ॥
23. ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ = 02.
24. ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ = 02 (ਸਲੋਕ)
25. ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ = 40
26. ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ = 01

Note:- ਭੱਟ "ਸਵੱਯੇ" ਬਾਣੀ ਦੇ ਕਰਤਾ 16 ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ 16 ਅਤੇ ਸਤਾਰਵੇਂ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਥੱਲੀ ਤੇਰ ਲਿਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉਂਧੀਏ ਹੈ ।

ਇੱਕ ਇੱਕ ਦੇਵ ਚਤੁਰਦਸ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਆਖੀਸ ॥

ਪ੍ਰਥਮ ਭਸ ਦੇਵ ਕੇ ਇਹ ਭੇ, ਮਥੁਰਾ, ਜਾਲਪ, ਦਾਸ ਹਰਿਬੰਸ ॥

ਦੁਤਿਯ ਦੇਵ ਕਲਯ, ਕੀਰਤ, ਨਲ ਤੈ, ਕਲ ਸਹਾਰ ਚੋਥੇ ਗਿਣ ਜੀਸ ॥

ਤੀਏ ਜਸਜਨ ਕੇ ਸੁਤ ਟਲਯ, ਸਲਯ ਪੁਨਿ, ਭਲਯ, ਭਲਯ ਉਪਜੇ ਇਨ ਵੰਸ ॥

ਬਾਣੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾਤਾ ਕੀਰਤਿ, ਗੁਣ ਗੰਭੀਰ, ਸਰਬੰਗ ਸੁਧਾਰ ॥
ਕਲਜੁਗ ਕੇ ਤਿਮਰ ਨਾਸ ਸੁ, ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਭਾ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰ ॥
(ਮਗਨ ਕੋਸ਼ ਅੰਕ 104)

ਸ੍ਰੀ ~~ਆਦਿ~~ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਅਮੀਰ ਕੇ ਅੰਬਰ ਹੈਂ, ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਰ ਹੈਂ, ਕਿ ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਰੁ ਹੈਂ ਕਿ ਗਿਆਨ ਕੇ ਸਮਾਜ ਹੈਂ॥
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੈਂ ਕਿ ਗੀਤ ਹੀ ਕੀ ਧਾਮ ਹੈਂ, ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕੇ ਮਾਲ ਹੈਂ ਕਿ ਭਉਦਧਿ ਕੇ ਜਹਾਜ ਹੈਂ,
ਵੇਦ ਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈਂ ਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈਂ, ਕਿ ਸੇਸ਼ ਹੂੰ ਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤ ਹੈਂ ਕਿ ਪੂਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਜ ਹੈਂ॥
ਸਾਗਰ ਕੇ ਸੁਭਾ ਹੈਂ, ਕਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਭਾਗ ਹੈਂ, ਕਿ ਧਰਮ ਕੇ ਸੁਹਾਗ ਹੈਂ, ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈਂ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸੌ ਇਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਵਿਚ, ਭੇਜਣਾ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ, ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨਾਈਂ।' ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਕਮ ਹਰੇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ-ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਕਪੜੇ ਦੇ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਠੀਕ ਥਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗਲਤ ਥਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਭਾਵਾਰਥ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗਲਤ ਭਾਵਾਰਥ ਜਦ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਸਿੱਟੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਜੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੁਰ, ਤਾਲ, ਲੈਅ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਲੈਅ ਰਸ-ਭਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ਦਾ ਮਨ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਨਾ ਹੀ ਭਾਵਾਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕਠਿਨਤਾ ਹੋਵੇ।

ਹਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਅਰਦਾਸਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਤਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ, ਕੀਤਾ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਸੋਚ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਕ ਸਵੱਯਾ ਕਵੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ

ਨੀਰ ਕੇ ਬੀਚ ਪੈਸ ਧੋਇ, ਆਸਨ ਕੇ ਸਾਫ ਬੈਸ,
ਗਾਤ ਕੇ ਅਨੇਸ, ਸੁਧਿ ਏਕ ਚਾਸ ਲੀਜਿਯੇ॥
ਚੀਤ ਕੇ ਨਿਰੋਧ ਕੈ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ,
ਗਾਵੀ ਨ ਧਿਆਨ ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਗਾਥ ਕੀਜਿਯੇ॥
ਖਾਂਸੀ, ਛੀਂਕ, ਵਾਰਤਾ, ਜੰਭਾਈ ਔ ਡਕਾਰ, ਡੀਂਕ,
ਗੰਸੀ, ਸੀਂਹ, ਮੈਲ ਪੈਰ, ਥੂਕ ਨ ਕਰੀਜਿਯੇ॥
ਸਾਫੂੰ ~~[illegible]~~ ਸੰਤਕੀ ਸੁਭਾਇ ਮੈ ਅਕਾਸ਼ ਮੈ ਸਗਾਇ ਪਜਾਰ,
ਗ੍ਰੰਥ ਕੂੰ ਕੇ ਪਾਠ ਪਿਆਰੇ ਐਸੀ ਰੀਤ ਕੀਜਿਯੇ।

ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਪਾਠ ਫਲਦਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਤੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਵੱਯਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਜੈਸੇ ਜਬੈ ਤੇਜ ਤਬੈ ਜੈਸੇ ਤੈ ਅੰਧੇਰੇ ਦੂਰ,
ਭੈਨ ਕੇ ਸ੍ਰੂਤ ਕੇ ਰੋਕਨ ਕੀ ਪਾਸ ਕੇ॥
ਜੈਸੇ ਜਬੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਬੈ,
ਜੈਸੇ ਤੈ ਸੀਤਲ ਕੈਜ ਪੀਲ ਸਦਾ ਸਾ ਪਾਲ ਕੇ॥
ਜੈਸੇ ਤੈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਬੈ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ,
ਤਬੈ ਡੂੰਸੀ ਰੀਪੈ ਰਹੈ ਤੁਰਕਨ ਕਰਾਲ ਕੇ॥
ਜੈਸੇ ਤੈ ਸੁ ਪਾਠ ਜਬੈ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੂ ਕੇ,
ਤਬੈ ਸੁਖ ਕਾਲੇ ਜੈਸੇ ਸੁ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕੇ॥

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ (ਟੇਪ ਰੀਕਾਰਡ) ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਫ ਸੱਚਾ ਦੇਣ ਨਾਮ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਣ ਨਾਲ, ਭਜਨ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਅਦਬ, ਅਦਬ ਅਦਬ ਤੇ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਂਦਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜਦ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਜਦ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਰਾਵਣ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੇਘ ਨਾਦ ਯੱਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਹਾਰ। ਤਾਂ ਹਨੂੰਮਾਨ, ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਯੱਗ ਭੰਗ

ਕਾਰ ਲਈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਸੋਧ ਸੌਂਚ ਸੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਯੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤਰੁੰਤ ਇਕ ਸੱਪ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸੰਤ੍ਰ ਦੇ ਇਕ ਸਾਂਗ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਕ ਸਾਂਗ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸੰਪੂਰਣ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਮੀਰੀ, ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ "ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ" ਦੀ ਯਾਦ "ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ" ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਵੱਡ ਮੁੱਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :-

ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਮਝਾਰ ॥ ਸੁਤਰ ਸਿੰਘ ਤੇਹਿਂ ਸੁਭਤਿ ਹਜਾਰ ॥
ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਇ ਸੁਰੇਰ ਬਖਾਨੀ ॥ ਦੇ ਸਿਖ ਸ਼ੁੱਧ ਪਠਹਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ॥
ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਾਤ੍ਰ ਸਾਰ ਕਰਹੁ ॥ ਪਠਹਿ ਸੰਭਾਰਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਧਰਹੁ ॥
ਸੋ ਮਨਮੁਖ ਸਾਧ ਸਨਮੁਖ ਬਿਗਹਿ ਹਮਾਰੇ ॥ ਜਪੁ ਜੀ ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਨਿਰਧਾਰੇ ॥
ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਨਾਇ ਰੀਝਾਵਹਿ ਸੋਈ ॥ ਸਰ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ॥
ਇਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਗੋਪਾਲਾ ॥ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹਿ, ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥
ਹੋਂ ਸੁਨਾਵਹਿ ਸੋਂ ਥਿਰ ਹੋਇ ॥ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਜਿਮ ਜਪੁ ਕੇ ਹੋਇ ॥
ਸੁਨਤਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਬਖਾਨਾ ॥ ਆਛੀ ਬਾਤ ਇਸ੍ਹ ਇਸ ਸਾਰਾ ॥
ਨਿਜ ਸਨਮੁਖ ਆਸਨ ਡਸਿਵਾਯਾ ॥ ਕਰਿ ਆਗਿਆ ਤਿਸ ਪਰ ਬੈਠਾਯਾ ॥
ਬੈਠਯੋ ਸਨਮੁਖ ਸਗਾਯੋ ਉਚਾਰਨਿ ॥ ਸਿਮਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਕਾਰਨਿ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਿ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰਾ ॥ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਾ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਨੀ ਸਿਖ ਓਰ ॥
ਸਨੈ ਸਨੈ ਸਭ ਕੀਨ ਸੰਭਾਰ ॥ ਸਾਤ੍ਰ ਪਰਠ ਭਲੇ ਨਿਰਧਾਰ ॥
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤਬ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ਜਪੁ ਕੇ ਸਮ ਕਿਆ ਵਸਤੁ ਉਦਾਰੀ ॥
ਜੋ ਇਸ ਕੇ ਸਾਧ ਦੈਬੋ ਕਰੌਂ ॥ ਹੋਇ ਨ ਸਮਤਾ ਕਰੌਂ ਹੂ ਧਰੌਂ ॥
ਜੋ ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੀ ਗੁਰਿਆਈ ॥ ਇਹ ਦੈ ਦੈਂ ਨਿਸਚੈ ਠਹਰਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਕਰਹੀ ਨਰਹਿ ਨਿਗਾਸ ॥ ਇਹ ਭੁਕ ਪਠੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕੇ ਨਾਲ ॥
ਤਬ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨ ਜਰ ਉਪਾਯੋ ॥ ਜਾਨੂੰ ਉਠਬੇ ਹੇਤ ਉਠਾਯੋ ॥
ਤਿਸ ਦੇਨ ਕੇ ਲਾਗੇ ਜਿਵੇ ॥ ਸਿਖ ਨੇ ਕਰਯੋ ਮਨੋਰਥ ਤਬੈ ॥
ਜਾਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੇ ਹਯ ਬਡ ਮੋਲ ॥ ਸੋ ਮੈਂ ਲੇਉਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਅਬੋਲ ॥
ਲਖ ਉਰ ਕੀ ਗੁਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਬੋਲੇ ਰਹੇ ਕੀਨ ਤੈਂ ਕਾਮੀ ? ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਾਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਸਗਰੇ ਜਗ ਕੀ ਧਰ ਗੁਰਿਆਈ ॥

ਸੋ ਹਾ ਦੈਨਿ ਉਚਰਤਿ ਇਮ ਸਮੇ ॥ ਜਿਸ ਕੇ ਆਗੂ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਨਮੇਂ ॥
ਕਰਤ ਮਨੋਰਥ ਕੋ ਆਦਿ ਜੈਸੇ ॥ ਸੋ ਛੀਜਹੁ, ਨਹਿ ਬਿਸਮਹੁ ਤੈਸੇ ॥
ਨਹਿ ਕਰ, ਸੋ ਜੋਗ ਸੋਗਾਵੋ ॥ ਅੰਤਰ ਜਿਸ ਮਰ ਜੀਨ ਸੁਹਾਵੈ ॥
ਸਦਾ ਲਾਭ ਕੀ ਕੀਮਤ ਜਾਂਨੀ ॥ ਸੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਖਸ਼ਤ ਤੇ ਤਾਂਨੀ ॥
ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਭੂਖਨ ਧਨ ਕੁਛ ਆਵਿ ॥ ਦੇਤ ਤੁਏ ਸੰਦੀ ਸਿਰ ਸਤਿਰ ॥
ਸਾਧੂ ਬਰਣ ਸੰਤਾਵੇ ਸਾਰੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਸਿੱਖ ਉਚਾਰੇ ॥
ਸਗ ਸਗਾਤਸ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥ ਨਹਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਮਹਿ ਸਮ ਕੁਛ ਪਾਯੋ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿੰਥੇ ਅਸਟਮ ਰਾਸ "ਤੁਰੰਗਨ" ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਅਸਟ ਚੌਤਾ ਲਿਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੪੬ ॥

ਸੋਇਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ॥

ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਾਂ "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤ ਜਾਣੈ ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ" ॥ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੇ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ" ॥ ਅਸ਼ੁੱਧ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਰਚਾਈ ਤੇ ਕਰੜੀ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਲੇਖ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ "ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿਚ ਇਨ ਤੁਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ;—

ਏਕ ਦਿਵਸ ਗੁਰ ਸੁਰਪਤਿ ਜੈਸੇ ॥ ਸਭਿ ਸੁਭਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਸੇ ॥
ਪਾਠ ਕਰਹਿ ਸਿੱਖ ਉੱਚੀਕਾਰਾ ॥ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਅਨੰਦ ਉਚਾਰਾ ॥
ਸੁਨਿ ਸੁਜਾਨ ਗੁਰ, ਬਾਕ ਅਲਾਇ ॥ ਇਸ ਕੇ ਤਤ ਸੁ ਸ਼ਬਦਨਾ ਲਾਇ ॥
ਲ੍ਹੇ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਾੜਨ ਕੋ ਆਵਤੁ ॥ ਹਸ ਤੇ ਦੂਰ ਜਾਇ ਕੈ ਠਾਢ੍ਹੁ ॥
ਤਬ ਸਿੱਖ ਕਸਟਨਾ ਪੜਿ ਕਰਿ ॥ ਤਰਜਤ ਦੂਰ ਬਿਠਾਯੋ ਲ੍ਹੇ ਧਰਿ ॥
ਸੰਗਤ ਇਸ ਬਿਲੋਕ ਬਿਸਮਾਈ ॥ ਕਹਾਂ ਕਰੀ ਗੁਰ, ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ ॥
ਸਿਖ ਸਿੱਖਨਿ ਆ ਰਹਨ ਪਧਾਰੀ ॥ ਸਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਗੁਨ ਧਾਰੀ ॥
ਇਹ ਸਿਖ, ਗਹੁ, ਕਿਉ ਸਰਧੇਯੋ ॥ ਬਾਨੀ ਪਠਨਿ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਯੋ ॥
ਕਹਯੋ ਸਾਹੇ ਜਗ ਗੁਰ, ਗੁਨ ਧਾਰੀ ॥ ਇਕ ਤੁਕ ਭੀ ਜੁ ਪੜਹਿ ਗੁਰ ਬਾਨੀ ॥
ਜਬ ਤੇ ਤਿਸ ਕੇ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ॥ ਇਹ ਸਿਖ ਪਢਯੋ ਉਚੀਕਾਰ ॥
ਤਿਸ ਪਰ ਸਾਰ ਸਮਝੀਅਨ ਆਈ ॥ ਤੌ ਉਧਾਰ ਹੋਇ ਕਿਸ ਭਾਈ ॥
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁ ਸਕਾਇ ਪਧਾਰੀ ॥ ਅਰਥ ਭੇਦ ਇਕ ਪੜੀ ਨ ਕਾਰੀ ॥
ਆਨੇ ਆਦਿ ਤਜੁਮ ਨਕੋਰ ॥ ਸੁਨਤ ਸਕਲ ਤੁਸ, ਕਥਾ ਉਚਾਰੇ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰ ਸਮਝਾਇ, ਬੈਠਾ ਇਹ ਤੀਰ ॥ ਸਿੱਖਾ ! ਪੜੀਅਹਿ ਕਰਯੋ ਗਹੀਰ ॥
ਤਬ ਸਿੱਖ ਨੇ ਤਨ ਤਿਨੈਂ ਉਤਾਰੀ ॥ ਜਿਉਂ ਅਰਥ ਸੁ ਜਾਨ ਸਕਾਰੀ ॥
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਾਹਿ ਪਧਾਰੀ ॥ ਇਸ ਤੁਕ ਪਢ੍ਹ ਅਰਥ ਇਹ ਜਾਨੀ ॥

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ" ॥

ਅਰਥ:- ਕਰਤੇ ਕੀ ਦੀਰਘ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਰਤਾ ਹੀ ਜਾਣੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ ॥
ਜੋ ਗੁਰ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤ ॥ ਤੌ ਸੋ ਜਾਣਤ ਹੈ ਸਭੁ ਭੇਤ ॥
ਅਪਰ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰੀ ਜੇਤੇ ॥ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਜਾਨਤ ਹੈਂ ਸਭੁ ਤੇਤੇ ॥
'ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹਿ ਸਖੀਨ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ਤੌ ਅੰਧੇਰ ਪਰਤ ਸਮੁਦਾਈ ॥
ਇਸ ਸਿੱਖ ਲਗ ਦਰਬਾਰ ਕੀ ਟੇਕ ॥ ਪਠਹਿ ਕਰੀ ਬਿਧਿ ਨ ਸੁਮਤਿ ਬਿਬੇਕ ॥
ਬਿਪ੍ਰੰ ਅਰਥ ਪਠਹਿ ਪਹਿਚਾਨੈ ॥ ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਨੈਂ ॥
ਗੁਰ ਸੂਰਾ ਬਿਰਲਾ ਜਾਨੈ ਸੋਇ ॥ ਇਸ ਅਨਰਥ ਪਾਠ ਕੀਨੇ ਸੋਇ ॥
ਤੌ ਗੁਰ **ਸਰਨ** ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਜਾਹਿ ॥ ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਲਖ ਨ ਸਕਾਹਿ ॥
ਸਿਖਹੁ ਜੋਰ ਸੀਖ ਇਹ ਮੇਰੀ ॥ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਹੁ ਸੁੱਧ ਗੁਰ ਕੇਰੀ ॥
ਪੜ੍ਹੈ ਸਰਬਤ ਸਬਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ਤਸਕਿ ਪਸਰਤਿ ਸੀਂ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲ ॥
ਜੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇ, ਪੜੀਐ ਸੁਧ ਕਰਿ ॥ ਬਿਗਰੀ ਵਸਤ ਸੁਧਾਰੀਏ ਜਿਮ ਘਰ ॥
ਤਿਮ ਗੁਰ ਸੁਧਾਰਹਿਂ ਜੇ ਨਾਹਿ ॥ ਨਹੀ ਭਾਵਨਾ ਸੇ ਨਰ ਮਹਿ ਮਾਹਿਂ ॥
(ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਰੁਤੇ" ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਰਥਨੇ ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਤ੍ਰਿੰਸਤੀ ਅੰਸੂ ॥ ੩੪ ॥

ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਖੀ "ਸੌ ਸਾਖੀ" ਵਿਚ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਾਖੀ ਹੈ ॥

ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਸੀ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਲਗ ਘੱਟ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ" ॥ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਕਰਤੇ ਦੀ ਮਿਤਿ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਪਾਠ "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੇ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸੂਰਾ" ॥ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਕਰਤੇ ਦੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਅਨਰਥ ਹੋਇਆ ਇਕ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰ ਫਰਕ ਪੈਣ ਨਾਲ। ਸੋ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ-ਉਚਾਰਣ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਆਪ ਜਿਥੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਠੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੱਖਰ, ਲਗ, ਮਾਤ੍ਰ ਸੋਧ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਤੇ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਗਾਈ ਗਈ ਪਾਈਦੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਮ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵਿੱਤ ਨਾ ਮੌਕਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਾਈ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਉਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ "ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ" ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ" ਦੇ ਪਾਠ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਕੰਠ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਠੀਕ, ਠੀਕ ਵਿਚ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਸਰਗ, ਮਾਤਰ ਲੱਗਣ ਜਾਵੇ।

ਉਸੇ ਰਲ-ਗੱਡ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਵੱਲ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪ ਸਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਏਥੇ ਤੱਕ ਲਘੂ-ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਦੀਰਘ-ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਈ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ, ਤਾਂ ਕੰਠ ਬਾਣੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਕਈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਗਾਉਣ ਕਠਿਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਤਰਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੰਬੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਜਬੂਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਈ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਰਾਗ ਵੇਲੇ, ਕਲਾਕਾਰ ਜੋ ਗਾਉਂਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ :-

1. ਕਿਸੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾ ਹੋਣੀ।
2. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅੜ-ਗਾਹਲੀ ਦਾ ਹੋਣਾ। ਤਾਂ ਕਿ ਵਾਧੂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਾਧੂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

3. ਗਲਤ ਪਾਠ ਸ਼ੁਧ, ਸ਼ੁਧ ਦੇ ਗਲਤ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦਰਸਾਈ ਜਾਵੇ।

4. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ-ਬੋਧ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣਾ।

5. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ-ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।

6. ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੰਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਤ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

7. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਛੰਦਾਂ ਬੰਦੀ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣਾ।

8. ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ।

9. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਭਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਜੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਠੀ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮੰਗ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ " ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੱਖਰ, ਲਗ, ਮਾਤਰ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਬਖਸ਼ ਲੈਣੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਲ-ਬੁੱਧ ਬਖਸ਼ੋ" ਪਰ ਅਸੀਂ ਭੋਗ ਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀਖ ਮੰਗਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੋਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵੱਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਅਰਬੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਫਾਰਸੀ ਆਦਿ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਲਿਪੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂਲ ਅੱਖਰ ਪੈਂਤੀ ਹੀ ਹਨ। ਤਾਂਵੇਂ ਅੱਜ ਇਹਨਾਂ ਤੀਨ ਅੱਖਰਾਂ (ਸੱਸਾ, ਜ ਅਤੇ ਫ) ਦੇ ਪੈਰ ਬਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਅੱਖਰ (ਸ਼, ਖ਼, ਗ਼, ਜ਼ ਅਤੇ ਫ਼) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪੈਰ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਪੈਰੀਂ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਤਾਂਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਜੋ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 250 ਅੰਗ ਤੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿਚ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਵੰਜਾ (52) ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਬਾਣੀ। ਪਰ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਿਪੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖੀ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਲਿਪੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਭਾਵ ਜਿਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਇਸ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ "ਪਾਧੀ ਦੇ ਪੈਂਤੀਸਾ ਅੱਖਰ ਰਹੀ ਹਨ ਇਸ ਵਰਣਮਾਲਾ ਵਿਚ ਅੱਖਰ "ਕੱਕੇ" ਤੋਂ "ਙੰਙੇ" ਤਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਮੁਕੱਰਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਅੱਖਰ ਙੰਙਾ (ਙ), ਞੰਞਾ (ਞ) ਅਤੇ ੜਾੜੀ (ੜ) ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ "ਮੰਮਾ" (ਮ) ਅੱਖਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ ਅਤੇ "ਹਾਹਾ" (ਹ) ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਰਚਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰੀ ਵੀ ਆਏ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ "ਆਸਾ" ਵਿਚ "ਪਟੀ" ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ, ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਹਨ ਪਰ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵੀ "ਪਟੀ" ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਪੂਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ਤੇ ਬਾਵਨ-ਅੱਖਰੀ (ਬਾਣੀ) ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਚਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ "ਕੱਕੇ" ਅੱਖਰ ਤੋਂ "ਙੰਙੇ" ਅੱਖਰ ਤਕ ਤਰਤੀਬ ਅੱਗੇ ਦੀ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਦੀ ~~ਤਰ੍ਹਾਂ~~ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਖਰ "ਙੰਙੇ" ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਮੰਮਾ" ਅਤੇ "ਹਾਹਾ" ਅੱਖਰ ਇਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਖੀਰ ਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੰਕਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ "ਬਾਵਨ ਅਖਰ ਜੋਰੇ ਆਨਿ" ਪਰ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬਤੀਸ ਅੱਖਰ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਤੀਸ ਅੱਖਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਬਵੰਜਾ ਅੱਖਰਾਂ ਚੋਂ ਲੀਤੇ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਾਠ ਉਪਰੋਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਏ ਬੋਲ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਿਪੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ "ਪੰਜਾਬੀ" ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਪੀ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਲਿਪੀ "ਦੇਵਨਾਗਰੀ" ਹੈ, ਅੱਖਰ ੳ, ਅ, ੲ ਆਦਿ। ਕੁੱਲ 35 (ਪੈਂਤੀ ਹਨ)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੀ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਹੈ "... ਅੱਜ ਕੱਲ ਤਾਂ ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅੱਖਰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਵਿਆਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ (ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ) ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ (ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ) ਨੂੰ ਵਾਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਕੇ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਕੇਵਲ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅੱਖਰ ਹੀ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ।

ਸੋ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

1. ਮੁਕਤਾ:- ਇਸ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਸ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਮੁਕਤੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ "ਕ"
2. ਕੰਨਾ (ਾ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਪਰ, ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ "ਕਾ"
3. ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅੱਖਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ "ਕਿ"
4. ਬਿਹਾਰੀ (ੀ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੱਖਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ "ਕੀ"
5. ਔਂਕੜ (ੁ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਕੁ)
6. ਦੁਲੈਂਕੜ (ੂ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਕੂ)
7. ਲਾਂ (ੇ) ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਟੇਢੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਕੇ)
8. ਦੁਲਾਂ (ੈ) " " " " " " " ਜਿਵੇਂ (ਕੈ)
9. ਹੋੜਾ (ੋ) ਇਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਕੋ)
10. ਕਨੌੜਾ (ੌ) " " " " " " ਜਿਵੇਂ (ਕੌ)
11. ਟਿੱਪੀ (ੰ) ਇਹ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ (ਕੰ)
12. ਬਿੰਦੀ (ਂ) ਇਸ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਲਗੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਲਗਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਪਰ ਮੁਕਤਾ, ਔਂਕੜ, ਦੁਲੈਂਕੜ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਜਿਵੇਂ ਕਿਂ, ਕੀਂ, ਕੇਂ, ਕੈਂ, ਕੋਂ, ਕੌਂ।

Note:- ਅੱਧਕ ਟਿੱਪੀ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਨੂੰ ਲਗਾਖਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਵਿਤਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਵਾਰਤਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਤੋਲ ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਾਤਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ :- ਲਘੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਦੀਰਘ।

1. ਲਘੂ ਮਾਤਰਾ :- (ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਮਾਤਰਾ) ਇਹ ਮਾਤਰਾ ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇਗੀ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਛੋਟੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਲਘੂ ਮਾਤਰਾ ਇਹ ਹਨ ਮੁਕਤਾ, ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਔਂਕੜ।
2. ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਦੀਰਘ ਮਾਤਰਾ (ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਮਾਤਰਾ) ਜੋ ਅੱਖਰ ਇਸ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਅੱਖਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਲਘੂ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਮਾਤਰਾ ਇਹ ਹਨ ਕੰਨਾਂ, ਬਿਹਾਰੀ, ਦੁਲੈਂਕੜ, ਲਾਂ, ਦੁਲਾਂ, ਹੋੜਾ ਅਤੇ ਕਨੌੜਾ। ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ [illegible] ਲੱਗੀ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਵੇਗੀ ਭਾਵ ਲਘੂ ਨਾਲ ਲਘੂ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਨਾਲ ਦੀਰਘ।

[illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣ ਮਾਲਾ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਬਾਰੇ [illegible] ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਸਥਾਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ :-

1. ਅ, ਹ, ਕ, ਖ, ਗ, ਘ ਅਤੇ ਙ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣ ਸਥਾਨ ਗਲਾ ਹੈ।
2. ਲ, ਸ, ਤ, ਥ, ਦ, ਧ, ਅਤੇ ਨ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ [illegible] ਸਮੇਂ ਜੀਭ [illegible] ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ [illegible]। ਲੱਗਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
3. ਚ, ਛ, ਜ, ਝ, ਞ, ਯ, :- ਜਦੋਂ ਜੀਭ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਠੀਕ ਬੋਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
4. ਟ, ਠ, ਡ, ਢ, ਣ, ੜ ਅਤੇ ਰ :- ਜਦੋਂ ਜੀਭ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸਿਰਾ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅੱਖਰ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
5. ੳ, ਪ, ਫ, ਬ, ਭ ਅਤੇ ਮ :- ਦੋਵਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੀਟਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ :- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਖਰ ਙ, ਞ, ਣ, ਨ ਅਤੇ ਮ (ਉਪਰਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਨੱਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ "[illegible]" [illegible] ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣ ਮਾਲਾ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ -

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

1 ਨੰ:	2 ਅੱਖਰ	3 ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ (ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ)	4 ਪੰਨਾ
1.	"ੳ"	ਊੜੈ ਉਪਮਾ ਤਾ ਕੀ ਕੀਜੈ, ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ	(੪੩੨)
2.	"ਅ"	ਆਇੜੈ ਆਪਿ ਕਰੀ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਜ਼ਹਿ ਚੀਜੀ ਜਿਨਿ ਸੋਗੁ ਕੀਆ	(੪੩੪)
		ਨੋਟ:- ਆਖਰ "ਅ" ਨੂੰ "ਐੜਾ" ਪੁਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ	
3.	"ੲ"	ਈਵੜੀ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਦਾਤਾ ਆਪੇ ਸਚਾ ਸੋਈ	(੪੩੨)
		ਨੋਟ:- "ੲ" ਅੱਖਰ ਨੂੰ "ਈਵੜੀ" ਅੱਖਰ ਪੁਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ	(੪੩੨)
4.	"ਸ"	ਸਸਾ ਸਿਆਣਪ ਛਾਡੁ ਇਆਣਾ ॥ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮਿ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਤੀਆਣਾ	(੨੬੮)
5.	"ਹ"	ਹਹਾ ਹੋਤ ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ ॥ ਜਬ ਹੀ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਮਨੁ ਮਾਨਾ	(੩੪੨)
6.	"ਕ"	ਕਕਾ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਸੋਊ ॥ ਲਿਖਿਓ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਤ ਕੋਊ	(੨੫੩)
7	"ਖ"	ਖਖਾ ਖੋਜਿ ਪਰੈ ਜਉ ਕੋਈ ॥ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਈ ॥	(੩੪੨)
8.	"ਗ"	ਗਗਾ ਗੋਬਿਦ ਗੁਣ ਰਵਹੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜਪੁ ਨੀਤ ॥	
9.	"ਘ"	ਘਘਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਿਮਸੈ ਸੋਈ ॥ ਘਟ ਫੂਟੇ ਘਟਿ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ	(੩੪੦)
10.	"ਙ"	ਙੰਙਾ ਙਾਸੈ ਕਾਲੁ ਤਿਹ ਜੋ ਸਾਕਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨ ॥	(੩੪੦)
11.	"ਚ"	ਚਚਾ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਲਾਗਾ ॥ ਧਨਿ ਧਨਿ ਉਆ ਦਿਨ ਸੰਜੋਗ ਸਭਾਗਾ	(੩੪੦)
12	"ਛ"	ਛਛਾ ਛੋਹਰੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ਦਾਸ ਦਸਨ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰੇ	(੩੪੦)
13.	"ਜ"	ਜਜਾ ਜਾਨੈ ਹਉ ਕਛੁ ਹੂਆ ॥ ਬਾਧਿਓ ਜਿਉ ਨਲਿਨੀ ਭ੍ਰਮਿ ਸੂਆ ॥	(੩੪੧)
14	"ਝ"	ਝਝਾ ਝੂਰਨੁ ਮਿਟੈ ਤੁਮਾਰੋ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਉ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰੋ ॥	(੩੪੧)
15	"ਞ"	ਞੰਞਾ ਞਾਣਹੁ ਦ੍ਰਿੜ ਸਹੀ ਬਿਨਸਿ ਜਾਤ ਏਹ ਹੇਤ ॥	(੩੪੧)
16.	"ਟ"	ਟਟੈ ਟੰਚ ਕਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਘੜੀ ਕਿ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ।	(੪੩੩)
17.	"ਠ"	ਠਠੈ ਠਾਢਿ ਵਰਤੀ ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਜਿਨ ਕਾ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥	(੪੩੩)
18.	"ਡ"	ਡਡਾ ਡੇਰਾ ਇਹੁ ਨਹੀ ਜਹ ਡੇਰਾ ਤਹ ਜਾਨੁ ।	(੨੫੬)
19.	"ਢ"	ਢਢਾ ਢੂਢਤ ਕਹ ਫਿਰਹੁ ਢੂਢਨੁ ਇਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥	(੨੫੬)
20.	"ਣ"	ਣਾਣਾ ਰਣੁ ਤੇ ਸੀਝੀਐ ਆਤਮ ਜੀਤੈ ਕੋਇ ॥	(੨੫੬)
21.	"ਤ"	ਤਤਾ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਗੋਬਿਦ ਰਾਇ ॥	(੨੫੬)
22.	"ਥ"	ਥਥਾ ਥਿਰੁ ਕੋਊ ਨਹੀ ਕਾਇ ਪਸਾਰਹੁ ਪਾਵ ॥	(੨੫੬)
23.	"ਦ"	ਦਦਾ ਦੇਖਿ ਜੁ ਬਿਨਸਨਹਾਰਾ ॥ ਜਸ ਅਦੇਖਿ ਤਸ ਰਾਖਿ ਬਿਚਾਰਾ ॥	(੩੪੧)
24.	"ਧ"	ਧਧਾ ਧਾਵਤ ਤਉ ਮਿਟੈ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਬਾਸੁ ॥	(੨੫੭)
25.	"ਨ"	ਨੰਨਾ ਨਿਸਿ ਦਿਨੁ ਨਿਰਖਤ ਜਾਈ ॥ ਨਿਰਖਤ ਨੈਨ ਰਹੇ ਰਤਵਾਈ ॥	(੩੪੧)
26	"ਪ"	ਪਪਾ ਅਪਰ ਪਾਰ ਨਹੀ ਪਾਵਾ ॥ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਸਿਉ ਪਰਚਉ ਲਾਵਾ ॥	(੩੪੧)
27.	"ਫ"	ਫਫਾ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਆਇਆ ॥ ਦ੍ਰੁਲਭ ਦੇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥	(੨੫੮)
28.	"ਬ"	ਬਬਾ ਬ੍ਰਹਮੁ ਜਾਨਤ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ॥ ਬੈਸਨੋ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਚ ਧਰਮਾ ॥	(੨੫੮)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

29 "ਤ" ਤਤਾ ਤ੍ਰਿਸਨ ਮਿਟਾਵਹੁ ਆਪਨਾ ॥ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨਾ ॥ (੨੫੮)

30 "ਮ" ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥ (੩੪੨)

31. "ਯ" (ਯਈਆ) ਯਯਾ ਜਤਨ ਕਰਤ ਬਹੁ ਬਿਧੀਆ ॥ ਏਕ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਕਹ ਲਉ ਸਿਧੀਆ (੨੫੯)

32. "ਰ" ਰਾਰਾ ਰੇਨ ਹੋਤ ਸਭ ਜਾ ਕੀ ॥ ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਛੁਟੈ ਤੇਰੀ ਬਾਕੀ ॥ (੨੫੯)

33. "ਲ" ਲਲਾ ਲਾਵਉ ਅਉਖਧੁ ਜਾਹੂ ॥ ਦੂਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ ॥ (੨੫੯)

34. "ਵ" ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥ (੨੫੯)

35. "ੜ" ੜਾੜਾ ੜਾੜਿ ਮਿਟੈ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਤੁ ਨਾਮ ਅਰਾਧੂ ॥ (੨੬੦)

ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪੈਰੀਂ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ (ਸ਼, ਖ਼, ਗ਼, ਜ਼, ਫ਼) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਕ (ੱ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅੱਖਰ ਙ, ਞ, ਣ, ੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੇ ਆਪਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਕੰਨੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਕਾ = "ਕ", ਖਖਾ = "ਖ" ਗਗਾ = "ਗ" ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਙ, ਞ, ਣ ਅਤੇ ੜ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ, ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਪੁਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ "ਙ" = ਙੰਙਾ, "ਞ" ਞੰਞਾ, "ਣ" = ਣਾਣਾ, "ੜ" = ੜਾੜਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਰ" ਅਤੇ "ਵ" ਅੱਖਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ, ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੇ ਟਿੱਪੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕੰਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ "ਰ" = ਰੰਰਾ, "ਵ" = ਵੰਵਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਆਦਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੱਖਰ ਯਯਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਯਈਆ" ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਯਯਾ = "ਯ" = ਯਈਆ।

ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਖਰ ਘ, ਝ, ਢ, ਧ, ਅਤੇ ਭ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ ਅੱਖਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਤਾਂ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਖਰ ਦਾ ਅੰਤ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਤੇ ਅੰਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਆਮ ਉਚਾਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ "ਘ" = ਘੱਗਾ, "ਝ" = ਝੱਜਾ, "ਢ" = ਢੱਡਾ, "ਧ" = ਧੱਦਾ, ਅਤੇ "ਭ" = ਭੱਬਾ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ "ਘ" = "ਘਘਾ", "ਝ" = ਝੱਝਾ, "ਢ" = ਢੱਢਾ, "ਧ" = ਧੱਧਾ ਅਤੇ "ਭ" = "ਭੱਭਾ"। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਤੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਕੰਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਸਹੀ ਉਚਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸੇ ਹੀ ਅੱਖਰ ਦੇ ਕੰਨੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪਿੰਗਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਅੱਖਰਾਂ ਜਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਲਘੂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੀਰਘ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਦੀਰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਘੂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੱਟ ਵੱਧ ਜੋੜੀ ਗਈ ਮਾਤਰਾ ਜਾਂ ਅੱਖਰ ਦਾ ਜੋੜਨਾ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਹੈ। ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੋ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇ, ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬੋਧ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਪਰਮ ਸਿਆਣੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਤਰੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ~~ਲਿਖਣ~~, ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਭਗਤਾਂ, ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੋਧ ਕਰ ਦੇਂਦੇ।

ਕੇਵਲ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਗੋਂ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਭਾਵ ਲਘੂ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਲਘੂ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਾ ਕਿ ਸਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਬਿਹਾਰੀ ਜਾਂ ਬਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ, ਔਂਕੜ ਨੂੰ ਦੁਲੈਂਕੜ ਜਾਂ ਹੋੜਾ, ਦੁਲੈਂਕੜ ਨੂੰ ਔਂਕੜ ਅਤੇ ਲਾਂ ਨੂੰ ਦੁਲਾਂ ਅਤੇ ਦੁਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਣਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

~~ਗੰਗਾ ਸੋਦਾਪਰੀ ਮੁਕਾਬਲੀ ਤੇ [illegible] ਉਪਜ, ਖੂਬ ਆਪੂੰ ਵੇ ਤਾਈ ਗ।~~
~~ਇਕ [illegible] ਕਿਆ ਸੀ [illegible]। [illegible] ਉਚਾਰਣ [illegible]~~
ਜਾਰਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਗੱਠ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਦਾਗ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਜੇ।
ਪਾਪੀ ਗਾਜਾ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰੇ ~~[illegible]~~ ਅੰਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦ ਜਾ ਤੇ
ਤਰੰਗ : ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਤਨਾਂ ਦੇ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਹੀ ਸੁਣਤਾ
ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ।

~~ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜੀ [illegible] ਦਾ ਉਚਾਰਣ~~
ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਦੇ ਸਾਰਗ ਤੇਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਗਨ ਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀਆਂ
ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਪੜ੍ਹਣੀ ਗਾਇਕ ਤੇ ਵਿਚਲੀ
ਸਾਧਾਰਨ ਵੇਦ ਗੁਪਿਤ, ਸੇਕਿਤ, ਗੋਪਿਤ, ਸਾਰਥਿਕ, ਤਾਲੀ,
ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਾ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਉਤਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ
ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ~~[illegible]~~ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਨੂੰ
ਅ-ਰਾਗ ਅਭਿਆਸ ਅ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅ-
ਅ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਅ-ਸੰਗੀਤ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂ
ਤਾਂ ਕਿ ਜਾ ਨੂੰ ਸਾਧਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।

~~ਉਪਰੰਤ ਸਾਧਕ ਜੀ ਸਾਧਨ [illegible]~~

ਪੰਜੀ ਅਪਣਾ ਵੈਦਿਕ ਰਾਗ ਰਚਨਾ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤੁਤ
ਉਚਾਰਣ ਅਤੇ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ। ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਉਹ
ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਵੇ। ਸਾਧਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਧਕ
ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਧਕ
ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੂ ਜੇ ਰਾਗ। ਪੂਰਨ ਦੇ ਤੀ ਕਿਰਪਾ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਦੇ
ਗ। ਸਾਧ ਰਾਗ ਤੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਧਕ ਧਾਰਾ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗੀਤ
ਪੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤੀਰਾ ਘਰ ਛੋੜ ਦੀ ਰਚਨਾ
ਜੋ ਪਿਆਰ ਸਾਧੂ ਸਾਰ ਸਾਰਗ ਘਰ ਧਾਰਾ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤਪੰਨ
ਹੈ। ਅਤੇ ~~ਉਚਾਰਣ ਜੋ [illegible]~~ ਤਾਨ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੀ ਜਾਂ
ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਗ ਸ਼ਕਤੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ) ਤੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਗੀਆਂ ਜੀ ਸ਼ਿਗਰੀ
ਤਾਂ ਜੀ ਘਰੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਵੇ ਤੇਰੇ ਦੇ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਅੰਦਰ
ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਾਧ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਧਨੀ ਇਸ ਧਾਰੇ ਉਚਾਰ
ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰਗ ਕਿਧਾ ਰਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ
ਰਾਹ ਜੋਧ ਹੈ।

~~ਅਰਥਾਤ ਸਾਧਕ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਦੀ [illegible] ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ~~ (ਇਸ)
ਵਿਸ਼ ਗੁਰਬਾਣ ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਉਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਖ਼ਾ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ
ਉਚਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸ ਗੁਰਬਾਣ ਪੇਸ਼, ਪਰ੍ਹੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸ੍ਰਾ ਅੰਤਰ
ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਤ੍ਹ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੧) ਜੈਤ ਮਾ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾਣੀ ਨਾਗਾ (ਦੇ)

੧ ਬਾਜ ਵਿਆਹਿ ਕੇ ਰਹੇ ਤੇਰ ਮਹਿਮਾਂਪੇ ਸੀ, ਠਾਕਰਿ ਰੇਤ (ਇਆਗਾ)

੨ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਰ ਬੀਹ, ਸਾਰੀ ਸਤਾ ( )

੩. ਗੁਰ ਸਾਰ ਸੂ, ਸਹਿ ਸੰਗਾਮ ਦਾਨ ਤੁਸਾਰ ਤਿਤਿਆਹਿ ( )

ਸਿੰਘਾਸਣ ਪਤ ਜੋਤਿ ਤਖਤ ਜੋ ਸੋਨ ਰੂਪ ਚੰਦਨੁ ਧਾਰ ॥ ਛਤ੍ਰ

ਸ਼ਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਤਗਾਹਾਂ ਦੀ ਸਰ। ਦੋਜਾਖਰੀ ਸਾਰ ਤ੍ਰਕ ਗਏ ॥

ਬਾਰ ਵੇਰ ਭੁਜਿ ਭੇਕ ਗਏ, ਜਾਤਿਕ ਜੈਕਾਰ ਸੇਵਕ ਤੈਂਗੇ ॥ [illegible]

ਤੇਰੇ ਕੰਮੂਰ ਦੇਨ ॥ ਰਤ ਦਾਸ ਜਗ ਤੇਗ ਸਾ ॥ [illegible]

ਸਾਕਰ ਸੋ ਸਾਧਰ ਤੇ ਥਿਰ — [illegible]

ਪਾਪੀ ਰਗਣਾ ਪਾਰ — ਦਾਸਰ ਸਿਓ ਸਖੂ ਸਾਧੂਆਂ ਤਿਉ ਜਧੇ ਪਰਗਾਸਿਆ

ਜੇ ਸੰਧੇ ਸਿਤਾਰ ਰਤੇ ਜਿਨ ਗੁਰ ਪਾਇਆ ਤੱਕ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੇ ਸਾ ਹੈਕਰੇ ਸੰਧੇ ਤਿਨ ਦਾਰੇ ॥

ਇੰਦ੍ਰਾ ਸਾਰਾ ਸਾਗਾ ਇੰਦ੍ਰਾ ਸਭੀ ਹੋਏ ॥

ਕਾਰਕ ਸਰੋ ਜਾਕਰੀ — ਤੁਸਾਰਿ ਤਿਸਦੇ ਸਾਗਾਸੀ (ਪਰਤੀ)

ਧਾਮੀਂ ਵੇਰ ਪਰਗਾਸ — ਤੁਰੇ ਗਾਹਾਏ ਸਾਗਰਾ (ਪਰਿਸ਼ਾ)

ਪਰਤੂ ਸਾਹਿ ਕਲੋਰ ਪਾਲੂ ਜਾਤਿ ਇਕ ਸਿਨ ਕੀ ਜਾਤਿ ਟੈ, ॥ ਗੁਰਪੀਠ

ਪਾਲਿ ਜਾਂ ਕਰਗਾਹਿ ਤ੍ਰਿਪਰ ਮਰੀ ਪੰਥਿ ਕਰਾਏ (ਪੰਥਰ)

[illegible] ਤੇਗ ਸਰ ਸਾਧਾਂ ਜੇ ਕਰੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਜਹਿ ਕਰਾਇ (ਸੰਕਟਾਂ)

[illegible] ਜੇ ਪਰ ਸ੍ਰੋਧ ਸਰਕ ਸਾਂਧਾ ਰਹਿ ਕਾ ਦਾਸ ਸਾਧਾਰਾ ॥ (ਸਸਾ ਸਿੰਘ)

[illegible] ਜਾਗਿਰਦੀ ਦੇਗ ਸਾਗ।

ਕੋਨ ਸੁਸਾਰ ਹੂਰ ਕਰ।

[illegible] ਪੇਹੂ ਪਕਾਏ ਸੰਪਰ ਹੋਰੈ ॥ ਪੈਗਾਂ, ਗੁਤ ॥

[illegible] ਗੁਰਸਾਰਿ ਜਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦੂਰਕੂ ਸਾਰੀ ਸਿੰਘੀਏ ਸੁਧ ਸਾਹਿਬਦੇਹੂ ਸਾਧਾਰਗਾ ਕਰਤਾ।

[illegible] ਕਿਤੇ ਕਿਤ ਸਾਹੇਬ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ =

ਤਿਹ ਕਿ ਲੈ ਪਹਿ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਖਕਾਰ — ਪੀਸਤਿ ਪਾਏ ਕਾਰ ਜਿਹ (ਵਾਰੇ)

ਲਿਖਾਰੀ ਸਾਹਿ ਪੂਜਾਕ ਤਹਿ ਤੁਸਾਧਿਕ ਪੈਤੂ ਧਰਿ ਸਾਰ ਕਾਰ ॥ (ਵੇਰ)

[illegible] ਗਾਜਿਰ ਸੰਧੀਆਂ ਸਾਧੂ ਕਾਜ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਗਰ ਦਾ ਦਾਦਰ)

੩ [illegible] ਸਾਜ ਕਾਰ ਹਰਿ ਤੋਹਿ ਗੁਰ ੫ (ਕੀਏ) ਕਰ ਸੰਤ

ਗਹਿਰ ਸਿੰਘ ਪਾਤਰ (ਸ)ਤਗਤੀ ਤਾ ਸਾ ਕਾ ਪੁਸਾਈ ਤੈਸੋਰੀ

ਸਾਧ ਕਹਿਰ ਸਾਧੂ

ਕਾਜਵੈਂਧ ਤੇਤੋ ਸੋ ਸਾਧਕ ਪੀਠ ਦੁਆਧਿਕਿਹਿ

ਦੇਰ ਪਤਾਇਆਂ ਦੇਰਸਾਹਿ

ਤੇਤੀ ਏਰੂ ਪੋਰਤੂ ਰਹੇ ਸੀ

ਤੂੰਏ ਤ੍ਰੇਤ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਸਰ ਤਖਤ ਦੇ ਰਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

[illegible]

5. [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਓ, = ਔਖੜ, ਦੁੱਖੜਾ, ਟੇਢਾ।

ਅ = ਮੁਸ਼ਕਲ, ਕੈਸਾ, ਕਸ਼ਟ, ਓਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ।

ੲ = ਜਿਹੀ ਕਿਹੀ, ਕਾਂ,

ਅਖਰ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਕ ਤਕ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਤਰਾ ... ਅਖੀਆਂ

ਇਕਸਾਰੀਆਂ ਪੰਜ ਪਰਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਅਖਰ ਚੋਰਾਸ

,, ,, ,, ਛੈਂਟੇ ,, ,,

(ੲ) ਪ ਅਖਰ ਦੇ ਚੋਰ ਭੂਪ ਅਤੇ ਤਿਹਾ ਚਰਿਆਂ

ਪੈਂਤੀ ਅਖਰ,

ਲਿਖਤ ਪਾਠ

ਇਕੋ ਤਿਸਰੀ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਂਟਦ ਨਾਮਾਅਖਰ ਦਸ।

,, ,,

ਤੁਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਸੰਪਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਪਾਠ ਭੇਦ, ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ

ਕਾਵਿ ਦਾ ਅਰਥ,

ਜਾ ਰ, ਕਾਰਿ

ਪੇਜ ਪੰਨਾ

ਪੜ੍ਹ ਵਿਦਿਆ ਪ ਅਖਰਾਂਦੇ ...

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ੴ

(1)

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ॥

1. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ
2. ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਆਤਮ-ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਪੱਖ।
3. ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਦੇ ਕਾਰਣ :—

(i) ਕਿਸੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਜਣ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ।

(ii) ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਾਰ ਰੁਕ ਕੇ ਜੀਭਾਂ ਲਗਾ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਅਖਰ ਜੋੜ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧੀਆਂ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੋਲਣੀ ਹੈ)

(iii) ਗਲਤ ਪਾਠ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈਣਾ ॥

(iv) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ-ਬੋਧ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣਾ ॥

(v) ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।

(vi) ਜੋ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਛਾਪੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

(vii) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਲਗਾਂ-ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੋਣਾ॥

(viii) ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ॥

(ix) ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦਾ ਟਾਈਮ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੀ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਪਾਠ ਨੇ ... ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਜੀ ਕਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ 16 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਲਈ ਪਾਠੀ ਸਿੰਘ ਤੇਜ਼ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ।

5. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਲਈ ਕੁਝ ਇਕ ਇਹ ਤੱਥ ~~ਜਾਣਨੇ~~ ਜਾਣਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ :—

(ੳ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਭੇਦ।

(ਅ) ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਣ। (ਦੁੱਤ ਉਚਾਰਣ)

(ੲ) ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਣਾ।

(ਸ) ਪੈਰ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਉਚਾਰਣ।

(ਹ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਖ' ਅੱਖਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ।

ਕ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ
(ਤ੍ਰੈਂ ਅੰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ)

ਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਣ ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚ [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਸੀਖ ਕੇ ਵਿਆਕਰਣ ਸਾਹਿਤ ਕੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੇਖ,
ਗਾਤ ਕੇ ਅਸਥਾਨ, ਸ਼ੁੱਧ ਦੇਖ ਕਾਲ ਲੀਜੀਐ॥
ਰੀਤ ਕੇ ਵਿਰੋਧ, ਕੇ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ,
ਬਾਣੀ ਕਾ ਵਿਕਾਸ ਸਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਗਾਇ ਦੀਜੀਐ॥
ਮਾਤ੍ਰੀ, ਰੂਪ, ਵਰਣ, ਸੈਹਾਰੀ ਔ ਵਰਣ ਲੀਕ,
ਜਾਣੀ, ਮੀਂਹ, ਸੀਰ ਫੇਰ, ਛੇਕ ਨ ਕਰੀਜੀਐ॥
ਸਤੋਂ ਕੀ ਸੁਬਾਣੀ ਜੋ ਸੰਵਾਰ ਕੇ ਉਚਾਰਿ ਧਿਆਨ
ਸ਼ੁੱਧ ਹੂੰ ਕੇ ਪਾਠ ਪਿਆਰੇ ਐਸੀ ਭਾਂਤ ਕੀਜੀਐ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਕਰਣ ਹੈ ਕੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਕੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ [illegible] ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਸਹੀ ਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ [illegible] ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ-ਬੋਲਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਬਦਲਣ ਤੇ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਵਿਆਕਰਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ [illegible] ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਹਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ [illegible] ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿਪੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ [illegible] ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉ, ਅ,
ੲ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰੀਏ।
ਜੈਸੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ

"ਹ" ਸੰਖੇਪ ਉਸਤਾਦਾਂ ਰਚਨਾ ਵਿਸ਼ਵਵਿਖਿਆਤ ਸੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਮਸ਼ਹੂਰ
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ [illegible]
ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਣ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible]
ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਵੱਡੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਆਦਿ [illegible]
ਸਟਾਈਲ ਦੇ [illegible] ਦਾ ਤ੍ਰਿਤਾਲ ਕੀਤੇ ਸੰਗੀਤ ਰਾਗ [illegible]
ਮਾਨੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਪਰ [illegible] ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਆਪਣੇ ਤੌਰ
ਤੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ [illegible] ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਈ [illegible]
ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਆਪਣਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਜੋ ਕੁਝ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਸੀ ਜੋ ਰਾਗ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਲੀ
ਵਜੋਂ ਜਾਣ [illegible] ਤ੍ਰਿਤਾਲ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜੀ [illegible] ਪਰ
ਤਕਨੀਕ ਆਪ ਦੀ ਸੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਜੀ ਕੁਝ ਆਪਣਾ [illegible] ਜੀ ਦੇ
"ਪਟੀ" ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਆਂ
ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਪੰਜੀ [illegible] ਜੋ ਸੀ ਤੰਤੀ ਪਾਸੇ
ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਦੇ ਜੋ ਦੇ [illegible] ਤੇ ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਦ ਦੇ
ਜਦੋਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੇਵਲ ਤਬਲੇ ਦੇ
ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜੀ ਠੇਕਾ ਤਾਂ ਜਾਤਗਾਂ ਦਾ
ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਜਾਤਗਾਂ ਤੇ ਬਾਦ ਕੋਈ ਕਿਰਾਰੀ, ਵਿਗਾੜੀ ਆਦਿ,
ਜਾਤਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੀਆਂ ਹਨ ਰਪ੍ਹ ਚੀਰਪ,
ਰਪ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੀ ਬਾਦ ਚੀਰਪ ਜਤਗ
ਤੋਂ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੀਰਪ ਜਾਤਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਹਿਲੀ ਆਦਿ
ਜਾ ਰਪ੍ਹ ਜਾਤਗ ਤੇ ਹੁੰਦੀ।।

ਰਪ੍ਹ ਜਾਤਗ ਵਿਚ ਹਨ ਕੁਝ ਮੁਕਤਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਪਣੀ
ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਹੋਈ ਹਨ ਬਾਦ ਕਿਸ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਕੋਈ
ਜਾਤਗ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਦੀ ਝਲਕੀ ਜਾਤਗਾਂ
ਕਹਿੰਦੇ।
ਮੁਕੰਮਲ, ਕਿਰਾਰੀ, ਆਦਿ ਕ੍ਰਮ।

ਦੀਆਂ ਮਾਤਰਾਂ (ਸ੍ਵੈਮਾ,) ਪ੍ਰਿਤਾਰੀ, ਦੁਸ਼ੈਂਮਣ, ਸ਼ੋ, ਦੁਸ਼ੋਂ, ਤ੍ਰੈਣ੍ਹਾ
ਕਰੈਣ੍ਹਾ, ਟਿੱਪੀ, ਪ੍ਰਿੰਟੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਮਾਤਰ ਲਿਖ ਜਾਣਾ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤੀ
ਲਿਖੇ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਗਾਰੀ ਤੋਂ ਇਕਠੀ ਹੋਈ।
ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਗ "ਤ" ਨੂੰ ਲਗਾਵਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਤਰਾਂ ਆਉਂਦੇ, ਦੁਸ਼ੈਂਕਣ, ਤੈਕ੍ਰਾ
"ਆ" ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ, ਜੁਰਤਾ, ਕੈਸਾਂ, ਦੁਸਾਵਾਂ, ਕਰੈਣ੍ਹਾ,
ਟਿੱਪੀ ਅਤੇ ਕੈਸਾ ਪਿੱਛੇ.
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ੲ" ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ (ਉਦਾਹਰਣ :-
ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਲਾਂ ॥
ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰ੍ਹ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਛੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ :- ਕੰਨਾ, ਬਿਹਾਰੀ, ਲਾਂ, ਦੁਲਾਵਾਂ, ਹੋੜਾ
ਅਤੇ ਕਨੌੜਾ।
ਅੱਖਰ ~~ਸਿਹਾਰ~~ ਸੱਸੇ ਤੇ ਕ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਤਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈ
ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਗ
"ਤੁ" ਨੂੰ (ਲੱਗਾ) ਪੈਰ ਪੈਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੌ ਪੀੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਉਂਦੀ
ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਅੱਖਰ ਪੈਰੀਂ ਪਿੱਛੀਆਂ ਜਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ~~ਗ੍ਰੰਥ~~ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ
ਅਜਿਹੇ ਕਰਕੇ ਪਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇ "ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ" ਵਿਚ
ਆਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਸਤਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਤੁ ਵਾਲੀ ਪੰਕਤੀ ਅਤੇ ਆਧੀਆਂ
"ਸੇ" ਅੱਖਰ ਵਾਲੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀਆਂ ਪੰਜ
ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅੱਖਰ ਦੁਆ ਪਿਆਰਾ ਵੇਦੇ, "ਙ",
"ਞ", "ਣ", "ਨ" ਅਤੇ "ਮ" ਹਨ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ
ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਅੱਖਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੰਜ ਅੱਖਰ
ਨੱਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਉਚਾਰਨ
ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਾਸਿਕਾ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਚਾਰਣ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੋਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਬਿੰਦੀ
ਦੀ ਲੋੜ ਆਵੇ ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੱਖਰ
ਨਾਲ (ਉਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਬਿੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ "ਅੱਖਰ"
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਤਰ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿ ਕਈ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਬਿੰਦੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਵਧੇਰੇ ਆਮ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਹੈ ਤਾਂ
ਅਨੁਨਾਸਿਕ ~~ਅੱਖਰਾਂ~~ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਲਈ ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਇਸ ਤੇ
ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਬਿੰਦੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਸ, ਸਿਆਲ,
ਕਿਆਲ ਆਦਿ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।
ਹੁਣ ਜੋ ਪੈਰਤੀ ਕਰਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਅੱਖਰਾਂ ਪੈਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਪੰਜ ਵਿਆਕਰਣੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਅੰਤ ਤੇ ਅੱਖਰ ਇਹ ਹਨ
ਙ, ਞ, ਣ, ਨ ਅਤੇ ਮ। ਇਹ ਅੱਖਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ
ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੈਰ ~~ਸਾਮੇ~~ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ
ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਜਾਂ ਅੰਤ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਪੈਰਾਂ ਦਾ
ਬਦਲੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਕੋਣ ~~ਅੱਖਰ~~ ਜੇ ਪਹਿ ਵੀ ਆਪਣੇ
~~ਵਿਚ~~ ਹੋਏ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਪੈ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਅਸਲੀ ਹੋਵੇਗਾ।
ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਪ ਤ ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਤੋਂ
ਅਤੇ ਹੋਏ ~~ਪੈਰ~~ ਅੱਖਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁੱਧ
ਵੀ ਉਚਾਰ ਪਛਾਣ ਤਾਈਂ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਪੈਰ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਹੋਣੀ ਸਿਆਣ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਪੈਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਗਤੀ
ਅੱਖਰੀ ਵਿਚ ~~ਪਹਿਲੇ~~ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਙ, ਞ, ਣ ਅਤੇ ਨੇ
ਅੱਖਰ ਨੂੰ ~~ਕੈਦੇ~~ ਪਾਈ ਹੋਣਾ, ਗਗ ਅਤੇ ਙ ਞ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਪਰਖ ਅੱਖਰੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ।
ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕੋਲ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗੇ ਕੀਤੇ ~~ਅਨੁਸਾਰ~~ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ "ਕੰਘਾ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਲੋਕੂ"
ਪਕਾ ਸਿਰਤ ਚਾਪਤ ਗਏ ਰੋਤੇ ਆਦਿ।
ਅਰਥਿਆਣ ਨਮਣ ਅਤੇ ਉਚਾਰਣ ਨਾਲ ਤੁਰਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ।
ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿ ਵਿਚ ~~ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਹਿਲੇ~~ ਹੋਈ
ਪਾਪਾ ਪਾਲਣ ਨਵਰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੂਤਰ ਨਾਲ
ਕੋਈ ਪਾਪਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਅਨੁਨਾਸਿਕ ਅੱਖਰ
ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਗੱਲੀ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਧਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਾਰਣ ਅਨੁਰੂਪ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਪੈਰ ਲਗਿਆ
ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਸੁਣਾਏਗਾ ਕੰਨ ਦੀ ਰਹੇ ਤੇ, ਪੰਜਵੀਂ ਰਹੇ ਤੇ
ਅਤੇ ਭਰੇ ਦੀ ਕੱਢੇ ਤੇ ਇਸ ਅਨੁਪੰਗਤ ਤੇ ਆਖਰੂ ਦਏ
ਇਕੱਠੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਕਰਦੇ
ਪ੍ਰਗਟ। ਕੋਈ ਪਾਪਾ ਪਾਲਣ ਨ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਲਿਖਿਆ ਗਇ

ਦੂਜਾ ਸਹਿ, ਕੂਕਾ ਕੂਕ ਜਿਵੇਂ ਤੁਰੇ॥ ਦੂਜਾ ਦੂਜਤ ਰਹ
ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠੀਕ ਦੂਜਾ ਸਹਿਜ, ਧੀਧਾ ਧਾਰਤ ਰਹਿ ਜਿਵੇਂ
ਸੀਤ ਸੀਸਾ ਤੋਇ ਪਾਸ॥, ਭਗਤ ਭਗਤ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਧੀ
ਸਾਧਿ॥ ~~[illegible]~~
~~ਦੂਜੀਆਂ~~ ਦੇ ਸਤਗੁਰੂ ਜਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ~~[illegible]~~ ਦਾਸ
ਸਾਧੂ ਕੀ ਸਭੋ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਦੇ ਧਾਨ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਦੇ
ਸਾਧਨੀ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਧਰ ਉਸ ਸਤੂਰੀ ਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਸੋ
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਨਾਲ ~~[illegible]~~ ਸਾਧਕ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਸਹਿਤ ਸਾਧਿਆਂ
ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰ ਨੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਾਜ਼ੀ ਰੋਕ ਤਕਿ ਜਿਸਦੇ ਰਹਿ ਪਾਵੇ॥
ਸੋਈ ਭਗਤ ਭਗਤਿ ਜੇ ਸਾਗੋ ਮੈਂ ਨਾਦਕ ਜੇ ਪੂਤ ਗਾਈ॥
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕ ਸਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਦਾਸੂ ਸਹਿਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਾਧਦੇ
ਸਾਧਕ ਵਿਚ ਸਹਿਤ ਸਾਧਿਆਂ ਹੈ
ਜਿਵੇਂ ਤੁਕਤੋਂ ਸਧੀਏ ਇਕਤ ਦੂਰ ਧਰ ਨਾਸ ਜਿਸਦੇ ਦੇਰ = ਦੇਤ ਇਕਰ
ਦੂਜੀ ਦੂਕ ਤੇ ਜਿਸ ਜਿਸਦੇ ਦੇ ਤ ਇਸੇ ਨੇ ਗੇਆਰ ਦਾ ਗਾਗ ਸਰਤ
ਸੁਰਤੀ ਹੈ ਏ ਕੇ ਦੇਗ ਨੂੰ ਧਾਰਿ ਧਾਰ ਦੂਜਤ
~~ਇਸ~~ਨੀ ਜਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਧਾਰ ਇਕ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਸਤੀਆਂ ਦਾਸ ਦਾਸ ਸਤਗੁਰ
~~[illegible]~~ ਦਾਸ ਸਾਧਕ ਦੇਈਆਂ ~~[illegible]~~
ਨਾਲ ਸੁਧਾਰ, ਰ ਸੁਕਤੇ ਦਾਸ ਦਾ ਸਾਰਸ ਤੇ ਗਾਰਦਾਰ ਥੋੜ
ਧਾਈ, ਸਹਿ ਸੁਧਾਰ ਰ ਜਿਨਾਂ ਕਾਸਾ ਦਾ ਸਾਰਜ ਤੇਈਗਾ,
ਇਸਤੀ, ਨਾਸੀ।
ਸਾਸ ਤੇਰ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਰੇ ਸਾਧਰ ਦਾ ਸੇਲ ਸੇਤ ਸ਼ਾਕੇ
ਸਾਧਰ ਨਾਲ ਸਿਖੇਗਾ ਤੇ ਭਾਵ ਲਏ ਦੀ ਰਾਗ ਦਰਸ਼ਨ
ਗਿਆਨ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਤੁਕਤੇ ਇਕਾ ਰਚੀ ਪਾਈ ਤਈਆਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਾਵ ਇਸਾ, (ਭਾਸ਼ਾ) ਗਹਿ ਤੇ ਤਾਣੇ ਰਾਸ ਕੇ
ਪਾਈ ਤੇ ਗਿਆਨ ~~[illegible]~~
~~ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਪੂਰਨੀ॥ [illegible]~~
~~ਕੇ ਪੂਰੀ ਦੇ ਸੋਏ~~ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਕਤੋਂ ~~[illegible]~~ ਨਾਲੇ
ਕੇ ਇਸਾਰਾ ਸ਼ੁੱਧਿ ਕੇ ਕੂਰਾਗ ਭਾਵ ਸੂਗਾਰੇਂਤੇ ਫੁਰੀ
ਸੋ ਗਗ ਸਾਧਕ ਸੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਉਹ ਪਾਠ ਭੇਦ ਲਏ :-

੧. ੩੩੩ ਅੰਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ "ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਆਰਤੀ ਜਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ" ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਹੈ ੩੩੬ ਅੰਗ ਤੇ "ਬਿਖੈ ਪਾਪ ਰਹਿ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।। ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੋਹਿ ਰਹਿ ਭੇਦੇ ਜਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਮ ਕਮਾਵੇ।। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਿਖੈ ਪਾਪ ਰਹਿ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਚਾਰਣ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ।। ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੋਹਿ — — ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ।

੨. ੫੭੦ ਅੰਗ ਤੇ ਸਾਧ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਸ਼ੁ ਸਮਝੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲਣਾ।। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ "ਸ਼ੀਰ ਅਰਥ ਤੇ ਸਮਝੋ ਪੋਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ

੩. ੯੫੭ ਅੰਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਤੁਕ ਹੈ "ਚਾਰੇ ਚਾਰੇ ਜੋੜ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੂ ਸਭੀ ਸਚੇ" ਬਾਕੀ ਵੀਹ ਪਉੜੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਪਰ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਆਉਂਦੀ, ਚੌਦ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਸੁਰਜੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇਕ ਤੇਰਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦੀ ਕਿ ਸਭਨੀ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕਿ ਕਿਸ ਪਾਂਧੀ ਕਿਹੜਾ ਵਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਉਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਤੇਰੀ ਪਉੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦੀ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ) ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਾਂਝੀ ਹੈ।।

ਇਕ ਤੁਕੇ, ~~ਚਉਤੁਕੇ~~ ਦੁਤੁਕੇ ਨੂੰ ਦੁਪਦੇ, ਤਿਪਦੇ ਚਉਪਦੇ ਪੰਚਪਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਦੂਜਾ ਤੀਜਾ ਕਿ ਫੇਰ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪਦੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੱਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ, ਦੂਜਾ ਆਦਿ ਉਚਾਰਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਕ ਦੋ।

ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ੧ ਪਹਿਲਾ ਏਥੇ ਦੇ ਪਾਠੀ ਉਚਾਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਪਾਠ ਕਰਦੇ। ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ, ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹੋ ਨਾ ਕਿ ਇਕ ਦੋ ਤਿੰਨ.

ਛੇਵੇਂ ਬਾਰ ਲਗੇ ਅੰਕ ਨੂੰ ਓਦੂੰ ਉਪਰ ਆਦਿ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਦੂਜਾ
ਅੰਕ ਵਿਚ ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ੧ ਇਸਨੂੰ ਪਹਿਲੇ
ਦੇ ਪਹਿਲਾ ਜਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ੧ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੂਜਾ, ਤੀਜੇ ਦੇ
ਤੀਜਾ ਆਦਿ ॥
ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਤਸਮ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ
ਪੰਜ ਅੰਕ ਲਗਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਪੰਜਵਾਂ ਕਰਕੇ
ਜਾਂ ਕਿ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਪੰਜ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜ
ਦਾ ਅੰਕ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਪਉੜੀ ਪੰਜਵੀਂ ਨਹੀਂ
ਕਹਿਣਾ, ਪਉੜੀ ਪੰਜਵੀਂ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ
ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਾਕੀ ਪਉੜੀਆਂ
ਧੁਰ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।
ਦੋ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ੧ ਦਾ ਅੰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ
ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲਾ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਹਿਲੀ
ਸ੍ਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਣ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਨੇ
ਦੂਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਅੱਖਰ ਭਾਈ ਸ਼ਬਦਾਂ
ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ॥
ਅਬ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 17 ਤੱਕ ਹੈ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ
ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਬਾਦ ਹੈ ਨੇਮ ॥
ਪੰਜੀ ਅਖਰ ਘਰ ਵਰਤੀ ੨੦ ਅਸਲ ਤੋਰ ਤੇ ਪੰਜੀ ਅੱਖਰ ਹ,
ਟ, ਤ, ਪ ਸ ਹ, ਅੱਖਰ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਨ ਪੰਜੀ ਅੱਖਰਾਂ
ਨਾਲ ਅਸਲ ਤੋਰ ਤੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਬੋਲਣ ਵਿਚਕਾਰ
ਜ਼ਰੂਰ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਅੱਖਰ ਅਖਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ
ਜਿਥੇ ਨੂੰਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੇ ਮਿਲਾਣ ਨਾਲ ਪਰ ਸਾਰਾ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਜਾਪੀਆਂ ਤੇ ਸਭ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਦੀ ਝੈਲ
ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ ਤੇ ਬਾਨੂ ਹੋਸੇ ਨ ਦੇ ਘਰੇ ਹ ਅੱਖਰ
ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਰਾਖਵੇਂ ਸੇਰ ਦੇ ਕੇ ਪੜਾਂਗੇ ਬਾਨੂ ਨੇ ਜੀ
ਕਿਧਰ ਜੀ ਪ ਦਾ ਨੂੰ ਦਸਾ ਹੋਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਵਾਹੋਗੇ॥
ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਦਾ (ਸਰਕਾਰ) ਜਾਂ ਕੀਤਾ
ਵਰੀ ਬਾਂਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਲੀਤ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂਗਾ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਿਵੇਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ) ਕੋਈ ਨਾ ਅਣਤੋੜ ਲਗੇਗਾ॥ ਤਾਂ ਜਾ [illegible] ਦੀ
ਕੀ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੇ ਜਾ (ਤੇਨਾ, ਜੇਨਾ)। ਐਸਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
ਪੈਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਣੀ ਹੈ
ਕਿ ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰੀ ਅੱਖਰ ਲਗੇ॥ ਉਹ ਉਸ ਪੂਰਾ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ
ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪੈਰੀ ਅੱਖਰ ਅਰ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ (ਉਹ ਜਾਵੇ) ਹੀ [illegible] ਪੂਰੇ
ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗੀ ਮਾਤਰਾ ਅੱਧੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗੇ ਹੀ ਮੰਨੀ ਪੂਰੇ ਅੱਖਰ
ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅੱਖਰ ਮੁਕਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੋਲਦਾਂ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਅੱਖਰ ਦੂ
ਦੁਲੈਂਕੜ ਹੀ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ
ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ
(ਦ੍ਰਵ, ਦ੍ਰਿਸ਼) (ਕ੍ਰਮ, ਕ੍ਰਿਤ) ~~[illegible]~~ ਰੂਪ ਪਰੇਮ, ਪ੍ਰੇਮ
ਕੇਸਪ, ਕ੍ਰੇਪ।

ਅ ਅੱਖਰ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਰੂਪ ਇਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਭਾਗ ਰੂਪ
ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਲਿਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਲਿਖੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੋ ਰੂਪ ਹੀ
ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਇਕ ਪੂਰਾ ਅ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪੈਰੀ ਅ ਅੱਧਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ
ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਅੱਧੇ ਜੋੜ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨੂੰ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ
ਜਿਹਾ ਬੋਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ਜਿਉ ਮੁਰੰਡ ਸੁਧਾ ਸ੍ਰੂਤ॥ ਕੀਨੇ ਗਾਰ ਸੁਧ
ਇਕ ਸਾਸੁਤ॥ ਏਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਅ ਅੱਧਾ ਹੋਇਆ
ਅਧੇ ਅੱਖਰ ਪੈਰੋਂ ਬੋਲਣ ਦੇਣੇ ਸੁਧਾ ਸਿਮਰ, ਸਾਸੁਤਰ,
ਪਿਰ ਨੂੰ ਜਿਹਾਂਗੀ ਤਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਫੇਰ ਰ ਅੱਖਰ ਬੋਲਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੀ ਅਸਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨ ਹੋਣ ਹੀ ਜੋ "ਅ" ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ
ਦੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਬੋਲ
ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਯਕ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਿਤਆ ਹੋਇ ਤੇ॥ ਅਤੇ ਅਸਲ ਅਸਲੀ
ਲੀਜੈ, ਅਤੇ ਰਸ ਪਰ। ਹਨ ਸਮਾਂ॥ ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ
ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗੀ ਮਾਤਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ॥ ਜਿਵੇਂ ਦਯਾ, ਦਇਆ ਦ੍ਯਾ, ਦਇਆ।
ਦਯੁ, ਦਇਆ ਦ੍ਯੁ ਦਇਓ, ਦ੍ਯੋ, ਦਇਓ, ਦ੍ਯੌ
ਦਇਆ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਯਾ, ਤੀਆ, ਤਇਆ
ਦਯਾ,
ਦਇਆ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਇਕ ਨਿਯਮ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ
ਕਿ ਜਿਸ ਅੱਖਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮਾਤਰਾ ਲਗੇਗੀ ਜਾਂ ਜੁੜ
ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਗੀ ਅੱਖਰ ਦੀ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਲਗੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇਵੇਂ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਜਗਿਆਸੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਮਨੋ ਜਾਗਿ ਕੇ ਵੀ
ਉਸ ਅਧਾਰ ਜਾਣੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਅਧਾਰ ਦੇਵੇ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਗੀਦੇ ਜਾਗਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁਗਾਂ
ਬੀਤੀ ਜਾਗਰ ਦਸ ਪਾਤੁ॥

ਜਦ ਕੇ ਜੀਤਿਕੇ ਜਾਗਰ ਨੂੰ ਚੌਥਾ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਗਿਆ
ਜਾਗਰ ਚੌਥੀ ਅਧਾਰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਸਭ ਕੂੜੀ ਬਾਤ ਰਾਜਾਈ।
ਸਭ ਕੂੜੀ ਬਾਤ ਉਦਾਸ ਜਾਗੇ ਗੀਤ ਗਾਵਣੇ,
~~ਤੀਜ ਲੇਖਾ ਕੇਰਾ।~~
ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜਦ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਰਸੀ ਵਿਚ ਜਾਗਣਾ ਦੇ ਜੀਵਨ (ਵਿਕਾਰ ਜਾਗਰ ਜੋ ਜਾਗਦਾ)
ਨਾਮ ਜਾਗਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ
ਗੁਰ ਕਾਮਧੇਨ ਕਾਮਨਿ ਦੇਵ ਤਰੁ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕਰਿ ਆਏ।
ਕਾਮਨਿਆਂ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਆਏ ਆਪ ਕੀ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜੇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਭਾਵਨਿ ਜੇ ਤੇਹਾ ਫਲ ਕੇ ਪੂਰਨ ਭਾਈ॥
~~ਤੁਸੀਂ ਜਿਗਿਆਸਾ~~ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੀਸ ਜੋ ਹਾ ਬਚਨ ਨਾਲ ਜੀਵ
(1) ਜੋ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ
(2) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਸਾਨ ਦੱਸ ਜਾਵੇ॥

ਤੁਰ ਜਿਗਿਆਸਾ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵਣਾ ਆਤਮ ਵਿਚ ਵਿਵੇਕ
ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਗਿਆਨੀ ਜਦ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਅਸਤਾ
ਉਹ ਜਾਣਦਾ, ਪਰ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਭਾਵਨ ਵਿਚ
ਪਰਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ, ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ
ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਗਿਆਸਾ ਇਤੇ ਸੀ ਕੋਈ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਵਿਚਰਤੇ
ਜਿਸ ਜਾਣਦਾ ਜਦ ਤਰਸਤ ਕੇਰਾ ਭੇਰਾ ਜੀਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ
ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਰਤੀਤ ਜਾਣਦੇ ਅਨੁਭਵ ਪੜ੍ਹ ਦਿਆ ਵਿਚਾਰਨ ਜਾਣਤ
ਆਪਣੇ ਗਾਵੇ ~~ਵਿਚ ਗਿਆਨਿਆ॥ ਇਸ ਬਾਰੇ~~
ਸਾਧ ਸੰਗ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਜਦ,
ਇਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਕਰ ਕੂੜੀ (ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਿਲੋਚਨ ਜਾਣਿਆ॥
ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਜਦ ਫਲ ਆਪਣੇ ਗਾਵੇ (ਆਪਣੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਪਿਆ ਜਾ ਜਾਏ॥
ਏਸ ~~ਤੁਸੀਂ~~ ਵਿਚਾਰ ਜਿਵੇਂ ਬਚਨ ਨਾਲ ਤੇ ਜਾਗਰਤ
ਅਵਸਥਾ ਜਾਗਣਾ ਜਾਗ ਜਾਣੀ ਪਾਵਨਾ ਕਰ ਕੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇਣ
ਕਰਨੇ ਕੇ ਗਾਇਆ ਹੈ
ਇਸ ਕੇ ਨ ਬਾਹਰ ਹੈ ਤ੍ਰਿਹਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਜਾਗਣ ਵਿਚ
ਰਹਿਣ ਜਿਵੇਂ ਜਾਣੇ ਕਿ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਿਆ ਜਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ
(4) ~~[illegible]~~

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅੰਤ੍ਰਿਤਿਆਂ ਭੁੱਖ ਅਤਿ ਔਖੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਜਲ ਧਿਆਣ ॥
ਰਹੇ ਮਨ ਦਾ ਖ੍ਯਾਲ।
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ
ਅਨਿਕ ਕਾ ਫੁਰਨਾ ਕੋਇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨੀ ਕਰਮੁ ਪਾਇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰੇ
ਧੌਂ ਲੀਏ ਹਨ ॥
ਅਧਿਕ ਪਾਣੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਾਂ ਆਤਮ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਿਚ
ਅੰਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਆਤਮ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਸਵਾਲ ॥
ਕਿੰਨ ਕੈਸਾ ਦੁਸ਼ਟਾ ਸੂਰਬੀਰ ਦੁਸ਼ਟਾ ਦੁਸ਼ਟਾ ॥
ਇਕਠਾ ਆਦਿ ਅਰਥਾਤ (ਇਕਠਾ ਨਾਲ) ਏਹ ਅਰਥ ਅਰਥਾਤ
ਇਕਠੇ ਗਵਾਏ ਆਤਮਾ ਸਹਿਜ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪਾਇ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ)
ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨੈਵਾਲੀ ਅਗ ਤਪਤ ਕਿਨਾ ਗਰ ਰਹੀਆਂ ਰਹੀਆਂ
ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫੁਰਨਾਇਆ ਵਿਚ ਏਵ ਪੀਣ ਦਾ ਰਹੀਆਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ)
ਇਕ ਹੀ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਜੋ ਕਰਨਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਤਮ
ਵਿਚ ਫਰਕ :- ਭੂਖਿਆਂ ਭੁਖ ਖੀ-ਖੀ ਖਪ ਤੋਇ
ਖਾਰ ਅਰ ਏਕੈ ਭੂਖਿਆਂ ਭੁਖ ਖੀ-ਖੀ ਖਪ ਤੋਇ
ਖਾਰ ॥ ਆਗੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਕਾਇਦੇ ਪੇਸ਼ ਫ਼ਰਮਾ ।
ਕਿਹਦੇ ਅਧਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਤ ਅਕਿਨਾਰੇ ਪਾਣੀ ਅਤਿ ਅਗਨ ਫਿਰ
ਹੀ ਗਤਿ ਹੋਵੇ ॥ ਪਾਣੀ (ਤਾਂਹੇ) ਅਗ ਬੁਝਾਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਟੀਜੈ ਹਿ ।
ਇਹੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਆਤਮ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ
ਜੀਅ ਦਇਆ ਵੇਦਨ ਹੋਤ — ਜੀਅ ਦਇਆ ਕਾਮ (ਵੇਖ) ਅਰਥ
ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵਣੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਿਝਾਇ ਸੀਤ ਕੁਝ ਕਾਮ ॥
ਆਪ ਤੇ (ਬ)ਕਾਮਨਾ
ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਗਨ ਕਰਕੇ ਬਿਖਰ ਜਾਵ ॥
ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਜੋਗੀਤਨ ਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਜੋ ਜਾਵੇ
ਦੁਖਿਤ ਕਿਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ॥
ਰਾਗੁ ਤੇ ਤੁਰ ਤੀਰਗਾਂ ॥ ਰਾਗੁ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ
ਜੋ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਏ
ਰਾਗੁ ਹੀਏ ਹਨ ॥ ਏਕੇ ਰਾਗੁ ਤੇ ਤਾਪਣੇ ਕਿਸੇ ਆਗੇ ਜਾ
ਕੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਆ ਹੈ।
ਗਾਥਾ ਦੀ ਪਾਈ ਵਿਚ ਤੁਰ ਦੇ ਅਤੇ ਤੇ ਉਠਾ ਤੋਂ ਉਠਾ ਉਤੇ
ਦੇ ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਤ੍ਰਿ ਤਰਫ਼ ਜਿਨ ਰਾਗ ਵਕਤ ਦਾ
ਜੋੜੇ ਤ੍ਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੇਸ਼ਗੀ ਕਰਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਕਿ ਜੋ ਅਨੂਆਰ
ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਵਿ ਆਤਮ ਕਈ ਪ੍ਰੀਤੀਆਂ ਦੀ
ਅੰਕੁਰ ਦੀ ਏਕਤਾ, ਕਿਵੇਂ ਪਤੀ ਕਵਿਤ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਗਲੀ ਸੁਰਤਵੇਦਨਾ ਅਗਲੀਂ (ਅਗਾਤਮਕਤਾ)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ਤਾਂ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(7)

ਜਾਕੇ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਭੀ ਗਈ ਹੈ.
ਅਤੇ ਹੀ ਅਰਜ, ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ [illegible] ਕੀਤਾ

ਰਤੂ ਤੁਰਾਂ।

1. ਗੁਰ ਸੰਤ [illegible] ਜੋ [illegible], [illegible] ਕਥੀ ਗਈਆਂ ਹਨ ..
2. ਵਿਨਤੀਆਂ ਕਰ [illegible]
   ੧ [illegible] ਖਿਆਲ [illegible] [illegible] ਕਰ [illegible]
3. ਤਰਫੇ ਦੀ ਤੁਰ. – ਤੂ [illegible] [illegible], ਜੋ [illegible] ਤੇਰੀ ਜਿਨ ਉਤਰ ॥ [illegible] [illegible] ਤਰਸਦੇ ।.
4. ਤੇ ਜਹਿ [illegible] ਅਨੂਆਨ੍ਹ। ਵਿਚ ਧੀਰੈ ਘਰ ਦਾਨ ।.
5 [illegible] ਰਹਿ ਤੁਰੀ ਗਦਾ [illegible] ਸੁਰਤਿ ਘੋਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ..
6. ਈਪਜ਼ ਰਹੋ ਸੂ ਪਾਦਾ ਤੇਰੀ [illegible] ਤਾਰਿ ..
7. ਖਰ ਅਰਜ਼ [illegible] [illegible] ਦਰ ਹੋਜ ਰਜ਼ ਰਤਨ ..
8. ਸੂ [illegible] ਜਹ ਜੋ ਵਿਚ [illegible] [illegible] [illegible] ..

ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਗਰ , ਰੀਪਰ ਨੇ
ਸ੍ਰੀ ਮਨ [illegible] ਤੇਰੇ ਦੀ ਸਾਂ ਦੇ [illegible]
[illegible] ਦੀ ਸੋ [illegible]. ~~[illegible]~~ ਤ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Fancy
LONG EX-BOOK

MASTER DARSHAN SINGH

GURBANI INTRO

No. 35

FANCY COPY MFRS & STATIONERS

BOOKS MARKET
LUDHIANA
PH: 721639

★ NAME
★ CLASS
★ SUB.

No.
40

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Library [illegible] Namdhari[illegible]